

Czesław Rychlicki

"Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia", Zenon Grocholewski, Spišské Podhradie 2002 : [recenzja]

Collectanea Theologica 73/1, 252-256

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

-323) oraz indeksy (s. 324-336). Książka prezentuje się jako dzieło o bardzo przystępnym języku, jest również ładnie wydana. Okładka przedstawia kopię zwoju miedzianego przechowywanego w Luwrze oraz krótką notkę o autorze i zagadnieniach poruszanych w tekście. Choć książka pokrótce omawia różne aspekty problematyki qumrańskiej, kładzie jednak szczególny nacisk na wnikliwe przedstawienie nurtu esseńskiego. Stanowi wypowiedź specjalisty, który nie tylko chce podzielić się zdobytą wiedzą, ale przedstawić jej własną interpretację. I jest to cenne. Posiadając na polskim rynku kilka wartościowych pozycji z dziedziny qumranistyki wzbogacamy się o następne dzieło, do którego mogą sięgnąć zarówno znawcy przedmiotu jak i początkujący miłośnicy dziedziny biblijnej.

s. Jolanta Pudelko PDDM, Warszawa

Kard. Zenon GROCHOLEWSKI, *Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia*, Ružomberk 2002, ss. 174.

Począwszy od Konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Sapientia Christiana* (15 VI 1979), przez Konstytucję apostolską *Ex Corde Ecclesiae* (15 VIII 1990) i orędzie Jana Pawła II do *Uniwersytetów z okazji Jubileuszowego Roku Chrześcijaństwa* (10 IX 2000), Stolica Apostolska podjęła wiele akcji w celu uaktywnienia duszpasterstwa uniwersyteckiego, wynikających z troski Kościoła o autentyczny rozwój humanizmu chrześcijańskiego w głównych centrach kultury, jakimi są uniwersytety, w powstaniu których Kościół katolicki ma historycznie podstawowy udział.

Z myślą o wprowadzenie programu Stolicy Apostolskiej w praktykę odbyło się w Madrycie, w dniach 27-29 września 2002 r., Europejskie Sympozjum Krajowych Delegatów Duszpasterstwa Uniwersyteckiego i Grupy Koordynacyjnej, poświęcone przygotowaniu dokumentu: *Kościół i Uniwersytet w Europie*. Spotkanie to zostało zorganizowane przez Watykańską Kongregację ds. Wychowania Katolickiego i Radę Konferencji Episkopatów Europy. Wypracowany na tym spotkaniu dokument będzie podstawą Europejskiego Sympozjum nt: „Kościół i Uniwersytet”, które odbędzie się w Rzymie w dniach 17-20 lipca 2003 r.

W szybko płynący nurt działań podejmowanych przez centralne instytucje kościelne na rzecz rozwoju duszpasterstwa uniwersyteckiego i kultury włącza się publikacja Katolickiego Uniwersytetu w Ružomberku: *Uniwersytet i Kościół na początku trzeciego tysiąclecia* autorstwa kard. Zenona Grocholewskiego, prefekta Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego

Publikacja składa się z 9 rozdziałów poprzedzonych obszerną częścią wprowadzającą w problematykę i w działalność aktualnego prefekta wspomnianej Kon-

gregacji. Część merytoryczną otwiera krótki rozdział programowy *Uniwersytet i Kościół*, w którym autor koncentruje uwagę na odpowiedzialności ludzi uniwersytetu za wkład w kulturę społeczeństw nowego wieku i za świadectwo wiary płynące z postaw tych środowisk. Teologiczny podkład dla refleksji Kardynała stanowią dwie encykliki papieskie: *Redemptor hominis* i *Fides et ratio*.

Rozdział II publikacji traktuje o obecności autonomicznego uniwersytetu w środowisku naukowym i kulturowym. Refleksja skupia się na historycznie ukształtowanych modelach uniwersytetu, które w nowych warunkach społeczno-kulturowych wykazują wiele możliwości rozwojowych, przy jednoznacznych niedostatkach, na które wskazały wydarzenia studenckie z lat 1968-1970. Autor zaprezentował pewne idee związane z bezpośrednią przyszłością uniwersytetu europejskiego i jego udziału w procesie globalizacji. Tu jawi się pytanie: Jaki powinien być system edukacyjny w nowym porządku światowym? Czy ten system będzie kompatybilny z wartościami szkoły i takimi postulatami, jak: nauka poznania, nauka działania, nauka współżycia i studium bycia? Miejsce i rola uniwersytetu na początku nowego stulecia zależą od odpowiedzi na to pytanie. Głównym zadaniem uniwersytetu pozostaje wypracowanie nowego edukacyjnego paradygmatu uniwersytetu europejskiego, który wymaga stałej formacji.

Rozdział III wskazuje na istotny cel każdego uniwersytetu, jakim jest *Służba prawdzie*. W tym miejscu znajdujemy próbę odpowiedzi na to, co stanowi o charakterze nowości edukacyjnego paradygmatu uniwersytetu europejskiego. Charakterystyczny dla ostatnich dziesiętków lat potężny rozwój poznania – na wszystkich polach nauki – doprowadził do szerokiej specjalizacji, która zredukowała możliwość racjonalnego przedstawienia szerokiej wizji naukowej. W zachodzących procesach przemian społeczno-kulturowych uniwersytet, obok głównego zadania, jakim jest przekazywanie studentom wiedzy, powinien skoncentrować wysiłek raczej na kształtowaniu postaw i rozwiązywaniu problemów oraz na przygotowaniu osób do życia.

W rozdziale IV książki kard. Z. Grocholewskiego znajdujemy prezentację struktur kościelnych studiów uniwersyteckich w Rzymie, jako centrum nauk kościelnych. Z zestawienia dowiadujemy się o istniejących tam 6 uniwersytetach papieskich (Gregorianum, z Papieskim Instytutem Biblijnym i Papieskim Instytutem Wschodnim; Lateranum, z Akademią Teologii Moralnej „Alfonsianum”, Instytutem Patrystycznym „Augustinianum” i Instytutem Teologii Życia Konsekrowanego „Claretianum”; Urbanianum; Angelicum; „Salesianum” i Uniwersytet „Santa Croce”). Ponadto istnieją 3 Atenea Papieskie („Anselmianum”, „Antoninianum” i „Regina Coelorum”), 5 Wyższych Instytutów Papieskich (Instytut Jana Pawła II Studiów nad Rodziną; Wyższy Instytut Łaciny; Instytut Muzyki Sakralnej; Instytut Archeologii Chrześcijańskiej; Instytut Studiów Arabskich i nad Isla-

mem), 4 Papieskie Wydziały Teologiczne („San Bonaventura”; Instytut Teologii Duchowości „Teresianum”; „Marianum”; Papieski Wydział Nauk Pedagogicznych „Auxilium”) i Papieska Akademia Kościelna, przygotowująca do służby dyplomatycznej Stolicy Apostolskiej. Obok wyższych instytucji kształceniowych istnieją Akademie Papieskie, jako centra naukowo-badawcze: Papieska Akademia Nauk, Papieska Akademia Nauk Społecznych, Papieska Akademia dla Życia, Papieska Akademia Teologiczna, Papieska Akademia Sztuk Pięknych, Papieska Rzymska Akademia Archeologiczna, Papieska Międzynarodowa Akademia Maryjna. Tak szeroki wykaz wyższych naukowych instytucji papieskich jednoznacznie wskazuje na Rzym jako centrum studiów teologicznych i aktywności chrześcijańskiej kultury.

Tematycznie zwarte bloki wykładowe stanowią rozdziały V, VII i IX, traktujące o roli teologa w posłudze uniwersytetowi, Kościołowi i społeczeństwu, o oczekiwaniach Kościoła adresowanych do profesorów uniwersyteckich oraz o miejscu i roli seminariów duchownych w strukturach wyższych studiów teologicznych. W relacji do miejsca i roli profesorów nauk kościelnych pozostają rozdziały VI i VIII, które traktują o wewnętrznych zależnościach między teologią i Urzędem Nauczycielskim Kościoła. Jakie są główne idee przedstawione w tych rozdziałach?

W rozdziale VI publikacji została przedstawiona wartość misji teologa w Kościele, przez ukazanie szczególnego charakteru i miejsca teologii pośród innych dyscyplin naukowych wykładanych na uniwersytecie. Specyficzny charakter nauczania teologicznego i roli teologa został ukazany w publikacji przez pryzmat służby Słowu Bożemu, służby Kościołowi i czynnego udziału w procesie ewangelizacji (s. 127-140).

Uniwersytet jako żywy organizm społeczny odpowiada pragnieniu całościowego poznania ludzkiego, szukając wspólnej platformy do wymiany myśli wielu dyscyplin naukowych. W realizację tego zadania włącza się także teologia, która opierając się na danych Objawienia Bożego, stara się na drodze rozumu odpowiedzieć na podstawowe pytania odnośnie do sensu życia ludzkiego i jego przeznaczenia. We współpracy z innymi naukami ma ona cel antropologiczny, dążąc wspólnie z nimi do integralnego rozwoju osoby ludzkiej przez rozwój jej dóbr duchowych i materialnych. Jak każde poprawne studium wymaga od człowieka wolnego i pozytywnego otwarcia się na prawdę, również teologia poznając materię, która nie jest całkowicie jasna dla umysłu ludzkiego, otwiera się w zaufaniu do Boga, jako Najwyższej Prawdy. Otwarcie się na Prawdę wymaga ze strony teologa pokory w jej poznawaniu, osobistego przywarcia do poznawanej treści i odwagi we wprowadzaniu jej w życie. To ostatnie zadanie ma wymiar apostoelski, gdyż wiara przeżywana rozumnie w życiu osobistym powinna stać się bodźcem do osobistej przemiany teologa jako chrześcijanina i do przemiany świata (s. 134-135; 138-139).

Na kanwie Instrukcji o powołaniu teologa w Kościele *Donum veritatis* (24 V 1990) prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego podejmuje refleksję nad miejscem i rolą teologa w Kościele, sprowadzając jego główne zadanie do wyrażania wiary językiem współczesnym. W tym względzie teolog bierze zarazem udział w procesie inkulturacji wiary i ewangelizacji kultury. Aby wiara chrześcijańska stała się dostępna współczesnemu człowiekowi potrzebuje swego wyrażenia we współczesnych formach, we właściwym dla danej kultury języku. Potrzebuje ona „wcielenia” w różnych kulturach, zachowując własną tożsamość. Jest to ważne zadanie teologii, ale teolog powinien być przede wszystkim tym, który sam wyznając orędzie Chrystusa czuje się odpowiedzialny za jego przekaz i interpretację w kontekście wiary Kościoła (s. 135-140).

W tej wierze biskupi mają do spełnienia specyficzną funkcję, przez nauczanie w jedności z papieżem. Temu zagadnieniu poświęcony jest rozdział VI publikacji: *Biskup posłany do nauczania*, omawiający szczególny charakter obowiązku biskupiego nauczania (*munus docendi*) i jego aktualność oraz różnorodność zadań biskupich. Pośród tych zadań Kardynał zwraca uwagę na szczególną odpowiedzialność biskupa diecezjalnego za zachowanie tożsamości teologii na wydziałach teologicznych w uniwersytetach państwowych i kościelnych oraz przypomina o obowiązku ewangelizacyjnej troski tych wydziałów w zakresie przekazywania nie uszczuplonej i autentycznej doktryny wiary (s. 116-124).

W rozdziale VIII omawianego opracowania spotykamy się z bardzo ważnym zagadnieniem kanonicznego „Nihil obstat”, wymaganego przy mianowaniu profesorów teologii katolickiej na wydziałach teologicznych. Racje takiej praktyki kościelnej są oparte na zasadach kanonicznych i teologiczno-eklezyjalnych, zawartych: w Kodeksie Prawa Kanonicznego, w Konkordatach, w Konstytucji apostoelskiej *Sapientia Christiana*, w encyklice *Fides et ratio*. Sens główny „misji kanonicznej” jest wyprowadzony z faktu, iż profesorowie teologii wykładają naukę wiary i moralności chrześcijańskiej nie w oparciu o własny autorytet, ale z upoważnienia i w imieniu Kościoła.

Zamknięcie publikacji *Uniwersytet i Kościół na początku trzeciego tysiąclecia* stanowi rozdział poświęcony nauczaniu teologii w seminariach duchownych. Opierając się na dokumencie soborowym *Optatam totius* i posoborowym Dekrecie *Pastores dabo vobis*, prefekt Kongregacji odpowiedzialnej za formację kandydatów do kapłaństwa zwraca w swoim wykładzie uwagę głównie na teologiczno-pastoralny styl formacji do kapłaństwa oraz odpowiedzialność wychowawców, profesorów seminaryjnych i samych seminarzystów za tę formację.

Wartość publikacji kard. Z. Grocholewskiego wynika z dwójakiego tytułu: z aktualności problematyki dotyczącej relacji: Kościół – uniwersytet, będącej przedmiotem szczególnej troski Stolicy Apostolskiej w ostatnich latach; z faktu jej opu-

blikowania przez Uniwersytet Katolicki w Słowacji, co może świadczyć o wystarczająco już zorganizowanej strukturze studiów kościelnych w kraju, który dopiero od kilku lat cieszy się prawdziwą wolnością religijną.

ks. Czesław Rychlicki, Płock

Werner JEANROND, Christoph THEOBALD (red.), *Dieu: expérience et mystère*, Revue Internationale de Théologie „Concilium”, zesz. 289, Éditions Universitaires, Fribourg Suisse 2001, ss. 164.

Bóg to Byt najwyższy, któremu chrześcijanie winni okazywać cześć, a którego wedle tradycji monoteistycznej uznaje się za Stwórcę osobowego i wiecznego, wszechwiedzącego i wszechmocnego. Od trzydziestu lat sposób pojmowania Boga w różnych kontekstach chrześcijaństwa ulegał zasadniczym zmianom – w edytoriale do zeszytu międzynarodowego przeglądu teologicznego „Concilium” zatytułowanego *Bóg: doświadczenie i tajemnica* stwierdzają Werner J e a n r o n d (teologia systematyczna, Lund – Szwecja) i Christoph T h e o b a l d (teologia fundamentalna i dogmatyczna, Paryż). Do nowych percepcji tajemniczej osobowości Boga w naszym świecie odwoływały się: teologia polityczna, radykalna, wyzwolenia, kontekstualna, postkolonialna, feministyczna i inne teologiczne rysy emancypatorskie. Zmieniały się wyobrażenia i koncepcja Boga; kwestionowano tradycyjne atrybuty Boga jak wszechpotęga i niezdołność do cierpienia; reinterpretowano pojęcie trynitarności. Odzyskiwano pewne aspekty teologii apofatycznych i mistycznych, doszukując się ich korelacji krytycznej z postnowoczesną myślą filozoficzną i współczesnym doświadczeniem religijnym.

Zeszyt stawia sobie za zadanie przebadanie kilku z aktualnych doświadczeń chrześcijańskich odnoszących się do Boga – zwłaszcza ich potencjału odnowy wiary chrześcijańskiej u progu nowego milenium. Czternaście przeważnie krótkich studiów zgromadzono w trzech częściach: *Aktualne doświadczenia Boga w różnych kontekstach Kościoła i społeczeństwa*, *Zmiany percepcji Boga w interpretacji Biblii oraz tradycji chrześcijańskiej*, *Boże objawienie, hermeneutyka i prawda*.

Ostatnio niektórzy wyraziciele teologii liturgii utrzymywali, że w teologii fundamentalnej winno znaleźć się miejsce dla liturgii uważanej – w życiu Kościoła – za uprzywilejowany obszar pośredniczenia łaski dla wiernych oraz za wyraz przeżywanej formy wiary i wspólnoty Kościoła z Bogiem. W czynności liturgicznej – utrzymuje David P o w e r, emerytowany profesor uniwersytetu katolickiego Ameryki w Waszyngtonie – zawiera się nie tylko doświadczenie Boga, ale też interpretacja krytyczna form liturgicznych. Zależność między doświadczeniem liturgicz-